

ΝΙΚΟΣ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

Τα χρόνια της νιότης (1903-1932)

Ντοκουμέντα και μαρτυρίες

ΑΝΤΩΝΗΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΝΙΚΟΣ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

Τα χρόνια της νιότης (1903-1932)

Ντοκουμέντα και μαρτυρίες

εκδόσεις
**Μιχαήλ
Σιδερη**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ : Αντώνης Αρβανίτης
facebook: Antonis Arvanitis
(σελίδα: Νίκος Ζαχαριάδης τα χρόνια της νιότης)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ - ΔΙΟΡΘΩΣΗ : Βασιλική Πορφυρίδου

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ : Ατελιέ εκδόσεων

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ : Ατελιέ εκδόσεων

1η Έκδοση: Αθήνα, Οκτώβριος 2012.

2η Έκδοση: Αθήνα, Νοέμβριος 2023

ISBN: 978-960-468-354-3

© Copyright

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΙΧΑΛΗ ΣΙΔΕΡΗ

Α. Μεταξά 28 & Θεμιστοκλέους, Εξάρχεια 106 81, Αθήνα

Τηλ.: 210 3301161-2-3, fax: 210 3301164

e-mail: info@siderisbooks.gr

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΤΕ ΜΑΣ ΣΤΑ SOCIAL MEDIA

<https://linktr.ee/m.siderisbooks>

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Στη φωτογραφία του εξωφύλλου:

Ο Ν. Ζαχαριάδης με μουστάκι

(από την εφημ. *Εθνικός Κήρυξ* της 6/8/1955, σ. 4)

Οι φωτογραφίες σε αυτό το βιβλίο είναι από το διαδίκτυο, εκτός από τη φωτογραφία της Στέλλας Κοσμίδου, που είναι από την εφημ. *Εθνικός Κήρυξ* της 5/8/1955, σ. 1.

ΠΡΟΣΟΧΗ

- Ό,τι είναι γραμμένο μέσα σε αγκύλες ([]) είναι με ευθύνη του συγγραφέα.
- Όταν ο αναγνώστης συναντά στο κείμενο εγγραφές με αριθμούς μέσα σε παρενθέσεις, της μορφής π.χ. (16/43), αυτές οι εγγραφές παραπέμπουν στη βιβλιογραφία. Ο πρώτος αριθμός είναι από τη λίστα της βιβλιογραφίας (δηλαδή ο αύξων αριθμός του βιβλίου ή της εφημερίδας στη λίστα) και ο δεύτερος είναι ο αριθμός της σελίδας αυτού του βιβλίου ή αν πρόκειται για εφημερίδα, η ημερομηνία κυκλοφορίας της.

Στη Μαργαρίτα, γιατί χωρίς τη βοήθειά της,
την υπομονή και την ανοχή της
το βιβλίο αυτό δεν θα ήταν πραγματικότητα.
Χωρίς τις σωστές παρατηρήσεις της
και τις εύλογες απορίες της δεν θα έφτανα ποτέ σ' ένα τέλος.
Βέβαια, όπως στα καθημερινά μας,
έτσι κι αυτή μας η σχέση ήταν έντονη, με τις
περισσότερες φορές να φταίω εγώ.
Ελπίζω να με συγχωρέσει, όπως πάντα άλλωστε.

Ο Ν. Ζαχαριάδης τη δεκαετία του 1920

Πρόλογος στην πρώτη έκδοση

Η αναζήτηση της ιστορικής αλήθειας και η αντικειμενική τοποθέτηση απέναντι στα γεγονότα πολλές φορές δεν ευδοκιμεί. Η ιστορική αλήθεια για ποιον; είναι το ερώτημα που ζητάει τις απαντήσεις του. Υπάρχουν διαφορετικές οπτικές γωνίες απ' όπου μπορούν να εξεταστούν τα γεγονότα. Συχνά, η μονομερής παρουσίαση ντοκουμέντων στερεί τη δυνατότητα στον αναγνώστη να καταλήξει ο ίδιος ενεργά στα δικά του συμπεράσματα. Αντίθετα, όταν υπάρχει η παράθεση ακόμα και αντιφατικών ντοκουμέντων ή μαρτυριών για το ίδιο γεγονός, ο αναγνώστης έχει δυνατότητα προσωπικής επιλογής και άποψης, αν και πάντα είναι δέσμιος της πληροφόρησης που έχει, γι' αυτό άλλωστε η έρευνα δεν σταματά, αλλά συνεχίζεται.

Σε αυτό τον αναγνώστη, τον ενεργό αναγνώστη, απευθύνεται αυτό το βιβλίο, η δομή του οποίου στηρίζεται ακριβώς σε αυτή τη λογική και αποβλέπει να εξυπηρετήσει αυτό τον σκοπό. Σε ένα βιβλίο δεν μπορούν να ειπωθούν όλα. Επέλεξα να ξεκινήσω και να ασχοληθώ με τη νεανική ζωή του Νίκου Ζαχαριάδη γιατί είναι και η πλέον άγνωστη. Η επιλογή της συγκεκριμένης θεματογραφίας οδηγεί στην ανάγκη παρουσίασης της συγκροτημένης εικόνας του νεαρού Ν. Ζαχαριάδη. Πώς αυτός δρα και κινείται μέσα στην κοινωνία, στο κόμμα και γενικότερα πώς τα ιδεώδη και το κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι της εποχής των νεανικών του χρόνων διαμορφώνουν την ιδεολογία, τις επιλογές και την προσωπικότητα του μελλοντικού ιστορικού ηγέτη του ΚΚΕ. Για τη δημιουργία αυτού του περιβάλλοντος: α) συγκέντρωσα ντοκουμέντα και μαρτυρίες μέσα από μία εκτεταμένη βιβλιογραφία εγκρίτων ιστορικών, και β) μετά από έρευνα παρέθεσα δημοσιευμένα μεν αλλά όχι συμπεριλαμβανόμενα στην υπάρχουσα ιστοριογραφία στοιχεία. Εδώ θα ήθελα να ευχαριστήσω τόσο την Εθνική Βιβλιοθήκη, όσο και τη Βιβλιοθήκη της Βουλής, ως ιδρύματα, αλλά και τους υπαλλήλους ιδιαίτερα, για τη βοήθειά τους, γιατί αλλιώς η παρούσα εργασία θα ήταν ελλιπής.

Δεν διεκδικώ τον τίτλο του συγγραφέα. Ερευνητής είμαι. Ερευνώ τα πάντα για το αντικείμενό μου. Χρησιμοποιώ τα υλικά που βρίσκω για ένα καινούργιο έργο, αναφέροντας συγχρόνως την πηγή τους. Μαζεύω λέξη λέξη σχεδόν τις πληροφορίες και τις τοποθετώ τη μια δίπλα στην άλλη για τον σχηματισμό του παζλ της προσωπικότητας και της ιστορίας των νεανικών χρόνων του Ν. Ζαχαριάδη. Βλέπω τον Ζαχαριάδη ως στέλεχος, ως αρχηγό ή ως δεσμότη του ΚΚΕ, χωρίς να διαχωρίζω την ίδια στιγμή τον άνθρωπο, τον διανοητή, τον αγωνιστή. Το δύσκολο με την περίπτωση

του Ν. Ζαχαριάδη είναι να ξεχωρίσεις τις συκοφαντίες από τη μια, τις υπερβολές και το μύθο απ' την άλλη. Κατά τη γνώμη μου, πρόκειται για μια προσωπικότητα όπου τα σενάρια ξεπερνούν την πραγματικότητα.

Επιδιώκω μια βιογραφία που θα απαντάει για τη ζωή και το έργο του, και θα τον τοποθετεί δίκαια και σωστά μέσα στην εποχή του. Μια βιογραφία που να μην τον αδικεί ούτε να τον υπερτιμά. Μια βιογραφία που να ρίχνει νέο φως στη δράση του Ν. Ζαχαριάδη, να προσκομίζει τεκμήρια και νέα στοιχεία, να προβάλλει άγνωστες πτυχές.

Προσπάθησα να μην υπάρχουν απεραντολογίες εκτός θέματος, όμως όταν επιχειρείς τη βιογραφία του επί 25 έτη αρχηγού του ΚΚΕ γίνεται αναγκαία η αναφορά στα απολύτως απαραίτητα, σχετικά με το θέμα μας, στοιχεία της ιστορίας του ΚΚΕ, και αυτό για να μπορέσει ο αναγνώστης να κατανοήσει σφαιρικά τα γραφόμενα και να αξιολογήσει ανάλογα τον Ν. Ζαχαριάδη.

Επίσης, στον αναγνώστη παραδίδονται ταξινομημένα χρονολογικά και χαρακτηρισμένα με αριθμούς βιβλίου και σελίδας, ή εφημερίδας και ημερομηνίας, τα στοιχεία-ευρήματα που αναφέρονται στα γεγονότα και στις προεκτάσεις τους, με την επιθυμία η πολυμέρεια αυτή των απόψεων να μπορέσει να τον οδηγήσει σε δικά του συμπεράσματα.

Θα είμαι ευτυχής αν το παρόν βιβλίο μπορέσει στον βαθμό που του αναλογεί να ανοίξει τον δικό του δρόμο στην αλήθεια.

Η έρευνα βέβαια δεν σταματά. Συνεχίζεται, διότι ο Ν. Ζαχαριάδης είναι από τις πιο πολυσυζητημένες μορφές της νεότερης ελληνικής ιστορίας και παρά την υπάρχουσα πλούσια βιβλιογραφία το ιστορικό ενδιαφέρον δεν έχει εξαντληθεί και η αναζήτηση της αλήθειας δεν έχει κλείσει.

A.A.

Πρόλογος στη δεύτερη έκδοση

Η δεύτερη έκδοση του βιβλίου μετά από δέκα ολόκληρα χρόνια, έγινε αναγκαία για να επικαιροποιηθεί η έρευνα που εμπεριέχεται, με την ενσωμάτωση νέων στοιχείων που ανακαλύφθηκαν στα χρόνια που μεσολάβησαν. Η έρευνα δεν σταματά ποτέ και ο αναγνώστης πρέπει να ενημερώνεται. Αυτή η δεύτερη έκδοση είναι η εξέλιξη και η προσαρμογή της πρώτης έκδοσης στην εποχή μας. Είναι κυριολεκτικά «βελτιωμένη και επαυξημένη».

Έχουν προστεθεί βιογραφικά στοιχεία και κυρίως τρία άρθρα, δύο του Ν. Ζαχαριάδη και ένα κάποιου πολέμιού του.

Έγιναν ορισμένες αναγκαίες αλλαγές στη διάταξη της ύλης, όπως και συντομεύσεις.

Ορισμένα τμήματα από το κύριο σώμα της ύλης έγιναν Παραρτήματα –για να μη φεύγουμε για πολύ από τη βασική ροή της αφήγησης– που υπάρχουν στο τέλος του βιβλίου, ως ένα πολύ εύχρηστο εργαλείο συμπληρωματικής πληροφόρησης.

Οι σημειώσεις από το κάτω μέρος της σελίδας μεταφέρθηκαν στο τέλος κάθε κεφαλαίου, εκτός από τις σημειώσεις των Παραρτημάτων που παραμένουν στο κάτω μέρος της σελίδας.

Το βιβλίο είναι πλέον και άυλο. Υπάρχει και ως e-book. Πρόκειται ασφαλώς για μια καινοτομία. Όσοι, βεβαίως, είναι λάτρεις του χαρτιού, θα μπορούν να το προμηθεύονται ως έντυπο για να το βάλουν και στη βιβλιοθήκη τους.

Σας ευχαριστώ όλους για την υποδοχή που επιφυλάξατε στην πρώτη έκδοση, ειλικρινά με συγκινήσατε, και προσδοκώ το ενδιαφέρον σας να είναι ανάλογο και για τη δεύτερη συμπληρωμένη έκδοσή του.

Αντώνης Αρβανίτης
Σεπτέμβριος 2023

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος στην πρώτη έκδοση.....	7
Πρόλογος στη δεύτερη έκδοση.....	9
Περιεχόμενα.....	10

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Από τη γέννησή του ως τον ερχομό του στην Ελλάδα.....	13
---	----

α. Τα πρώτα χρόνια

1. Πιθανός τόπος γέννησης του Ν. Ζαχαριάδη η Αδριανούπολη.....	13
2. Η οικογένειά του.....	15
2.1. Ο πατέρας του.....	15
2.2. Η μητέρα και τα αδέρφια του.....	18
3. Ο Ν. Ζαχαριάδης μέχρι την εφηβεία του.....	23
3.1. Οι μεταθέσεις του πατέρα του.....	23
3.2. Οι εγκύκλιες σπουδές του.....	23
3.3. Οι αντίπαλοι του Ν. Ζαχαριάδη για την τυπική του μόρφωση.....	25
3.4. Το πνευματικό έργο του Ν. Ζαχαριάδη στη δεκαετία του '20.....	28
3.5. Η πολιτική διαμόρφωση του Ν. Ζαχαριάδη.....	31
3.6. Ο προσκοπισμός στη Μικρά Ασία.....	33

β. Κωνσταντινούπολη – Μόσχα – Αθήνα.....

1. Τρία σενάρια για τους λόγους μετάβασης του Ν. Ζαχαριάδη στην Κων/πολη.....	34
2. Ο Ν. Ζαχαριάδης στην Κωνσταντινούπολη.....	36
3. Η Πανεργατική Ένωση της Κωνσταντινούπολης.....	39
4. Ζαχαριάδης και Πανεργατική.....	41
5. Ο Ν. Ζαχαριάδης ναυτεργάτης στη Μαύρη Θάλασσα.....	43
6. Ο Ν. Ζαχαριάδης πολεμάει για την Επανάσταση;.....	45
7. Ο Ν. Ζαχαριάδης φυγαδεύεται από την Κωνσταντινούπολη.....	49
8. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Τουρκίας.....	54
9. Η ΚΟΥΤΒ.....	58
10. Η κριτική στον Ν. Ζαχαριάδη αρχίζει από την εφηβεία του.....	59
11. Η κριτική του Μάρκου Βαφειάδη.....	65

12. Μικρασία: ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα άδικης μεταχείρισης του Ν. Ζαχαριάδη68

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

- Ο Ν. Ζαχαριάδης στην Ελλάδα από το 1924 ως το 192978
1. Έρχεται με την πρώτη αποστολή Κούτβηδων78
 2. Ο Ζαχαριάδης στο 2ο συνέδριο της ΟΚΝΕ;.....82
 3. Μήπως πέρασε από τη Δράμα;84
 4. Ο Ν. Ζαχαριάδης στην Αθήνα85
 5. Η πρώτη γνωριμία του Ελ. Σταυρίδη με τον Ν. Ζαχαριάδη.....96
 6. Επιμορφωτικά εσωκομματικά μαθήματα και ο Ν. Ζαχαριάδης99
 7. Από τη δράση του Ν. Ζαχαριάδη στη Θεσσαλονίκη99
 8. Σύλληψη και απόδραση του Ν. Ζαχαριάδη στη Θεσσαλονίκη101
 9. Τα κυριότερα γεγονότα του 1925 μέχρι τη δικτατορία του Πάγκαλου103
 10. Η δίκη για το Μακεδονικό στη Θεσσαλονίκη104
 11. Ανοικτή συζήτηση στον *Ριζοσπάστη* όπου παίρνει μέρος και ο Ν. Ζαχαριάδης105
 12. Η δικτατορία του Πάγκαλου105
 13. Ο Ελ. Σταυρίδης γραμματέας του ΚΚΕ108
 14. Δικτατορία και Ν. Ζαχαριάδης109
 15. Δημοτικές εκλογές 24-10-1925113
 16. Ο Ζαχαριάδης δραστηριοποιείται ανοικτά στις εκλογές.....114
 17. Οι προεδρικές εκλογές της 4ης Απριλίου 1926115
 18. Ο Πάγκαλος δίνει χάρη στους καταδικασμένους για το Μακεδονικό125
 19. Η υπόθεση Παππά127
 20. Ο Ζαχαριάδης στην Αθήνα, καθοδηγητής στον Πειραιά129
 21. Η πτώση της δικτατορίας του Πάγκαλου133
 22. Το σύνθημα της «αριστερής δημοκρατίας»134
 23. Ήταν σωστή ή όχι η θέση για την αριστερή δημοκρατία;135
 24. Η σύσκεψη των παραγόντων139
 25. Η εξέγερση της 9ης Σεπτεμβρίου 1926148
 26. Η δολοφονία του Ηλία Γεωργοπαπαδάτου159
 - 26.1. Τα γεγονότα, το κλίμα της εποχής, οι αφορμές, οι πρωταγωνιστές159
 - 26.2. Το Αρχείο αποφασίζει να δολοφονήσει τον γραμ. της ΚΟΠ, Νικολινάκο166
 - 26.3. Σακαρέλλος και Θωμάζος δραπετεύουν από την Αίγινα.....167
 - 26.4. Η δολοφονία Γεωργοπαπαδάτου χρησιμοποιείται στην εσωκομματική πάλη168

26.5. Τι απέγινε ο Φαρδής;.....	169
26.6. Πώς τοποθετήθηκε η Δεξιά.....	169
26.7. Ο Ν. Ζαχαριάδης περνά στην παρανομία	174
27. Νέο φιλοσοφικό άρθρο του Ν. Ζαχαριάδη.....	175
28. Οι εκλογές της 6ης Νοεμβρίου 1926 και η αυτονόμηση της Μακεδονίας	176
29. Μπροστά στο 3ο Συνέδριο.....	177
30. Ένας ιδιότυπος «διάλογος» Π. Πουλιόπουλου και Ν. Ζαχαριάδη.....	179
31. Τα γεγονότα μετά από το 3ο Συνέδριο του ΚΚΕ.....	180
32. Νέο –οικονομικό αυτή τη φορά– άρθρο του Ν. Ζαχαριάδη	181
33. Αναμφισβήτητος ο ηγετικός ρόλος του Ν. Ζαχαριάδη στο Κόμμα	181
34. Ο Ν. Ζαχαριάδης καθοδηγητής στον Βόλο.....	182
35. Νέα άρθρα του Ν. Ζαχαριάδη	188
36. Η απόδραση από τον Ηλεκτρικό (11 Μαΐου 1929)	189
37. Άρης Βελουχιώτης και Ν. Ζαχαριάδης	189
38. Το ατύχημα του καφενείου Πανελλήνιον	193
39. Ποιος ήταν ο Ν. Ζαχαριάδης του 1924-1929.....	194

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Ο Νίκος Ζαχαριάδης για δεύτερη φορά στη Μόσχα	207
1. Στη Μόσχα για σπουδές, αλλά ο νους του στην Ελλάδα.....	207
2. Ο φραξιονισμός στο ΚΚΕ (1929-1931)	208
3. Οι φραξιονιστικές ομάδες του ΚΚΕ των ετών 1929-1931	211
4. Η εμπλοκή της Ασφάλειας στη φραξιονιστική πάλη.....	213
5. Η τρίτη φραξιονιστική ομάδα και ο Ν. Ζαχαριάδης.....	214
6. Οι σπουδές του Ν. Ζαχαριάδη στη Μόσχα.....	215
7. Ο Ζαχαριάδης ως πράκτορας των Ρώσων	218
8. Ο Ζαχαριάδης μετά το 1931	239

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	245
-------------------	-----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	322
--------------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Από τη γέννησή του ως τον ερχομό του στην Ελλάδα

α. Τα πρώτα χρόνια

1. Πιθανός τόπος γέννησης του Ν. Ζαχαριάδη η Αδριανούπολη

Χρησιμοποιούμε το επίθετο «πιθανός» για τον τόπο γέννησης του Ν. Ζαχαριάδη, γιατί οι πληροφορίες που μας έρχονται για τον τόπο, αλλά μερικές φορές και για τον χρόνο γέννησής του, είναι αλληλοσυγκρουόμενες.

Άλλοτε φέρεται να έχει γεννηθεί στη Νικομήδεια (1/476, 2/11, 3/89, 4/9, 5/7, 6/16, 7/7, 8/93, 9/26-11-1978, 10/9, 11/341, 12/219, 13/162, 14) και άλλοτε στην Αδριανούπολη (15, 16, 17, 18, 19/7, 20/190) και μάλιστα «στον συνοικισμό Ιλντιρίμ» (21/65). Όταν ο Ν. Ζαχαριάδης επέστρεψε από το Νταχάου, έδωσε μια συνέντευξη Τύπου, στις 4 Ιουνίου 1945, όπου δήλωσε ότι γεννήθηκε στην Αδριανούπολη (22/5-6-1945). Την επόμενη χρονιά, ο Κώστας Καραγιώργης δημοσιεύει στην *ΚΟΜΕΠ* ένα άρθρο, όπου είναι κατηγορηματικός: «Ο σ. Ζαχαριάδης γεννήθηκε στην Αδριανούπολη στις 27-4-1903» (23/606). Ο Καραγιώργης στο πρώτο φύλλο της *ΚΟΜΕΠ* μετά την απελευθέρωση αναφέρει ότι ο Ν. Ζαχαριάδης: «Έχει γεννηθεί στα 1902 στη Νικομήδεια της Μικρασίας» (24/904). Είναι φανερό ότι η αλλαγή του τόπου και της ημερομηνίας γέννησης έγινε με παρέμβαση του ίδιου του Ν. Ζαχαριάδη. Και πράγματι, έχει καταθέσει στο Κόμμα ένα βιογραφικό, με ημερομηνία 15.8.46, και είναι εμφανές ότι με βάση αυτό το βιογραφικό γράφτηκε το δεύτερο άρθρο του Κ. Καραγιώργη. Εκεί λοιπόν, ο Ν. Ζαχαριάδης δηλώνει: «Γεννήθηκα στις 27.4.1903 στην Αδριανούπολη» (25/19). Τα δύο αυτά κείμενα του 1946 θα θεωρούνται εφεξής ως η επίσημη εκδοχή-άποψη. Να σημειώσουμε επιπροσθέτως ότι σε όσα έγγραφα της περιόδου του μεσοπολέμου έχουμε υπόψη μας, και παρατίθενται εδώ, ως τόπος γέννησής του αναφέρεται η Αδριανούπολη.

Στο βιβλίο του Πέτρου Ανταίου, *Νίκος Ζαχαριάδης, Θύτης και Θύμα* (Β' εκδ. Φυτράκη, 1991), στο «Φωτογραφικό Παράρτημα» υπάρχει φωτογραφία της κομματικής ταυτότητας του Ν. Ζαχαριάδη, με ημερομηνία 21 Φλεβάρη 1946, όπου φαίνονται καθαρά τόσο το όνομα του πατέρα του (Παναγιώτης), όσο και ο τόπος γέννησης (Αδριανούπολη). Για το θέμα αυτό, εξάλλου, ο Πέτρος Ανταίος γράφει παρακάτω

στο ίδιο βιβλίο: «Στην αστυνομική του ταυτότητα, που εκδίδει το Α΄ Αστυνομικό Τμήμα Αθηνών στις 5 Ιουνίου 1945, έξι μόλις μέρες μετά την επιστροφή του από το Νταχάου, αναφέρεται ως τόπος γέννησης η Ανδριανούπολις (έτσι, με «ν»). Και στα δύο κομματικά του βιβλιάρια που διασώθηκαν στο Αρχείο του, με χαρακτηριστικό αριθμό το πρώτο 00001 (από Θεού άρξασθαι) και χωρίς αριθμό το δεύτερο, ως τόπος γέννησής του αναγράφεται επίσης η Αδριανούπολη» (26/149). Εξάλλου, η Λίτσα Ζαχαριάδη, γυναίκα του αδελφού του, Δημήτρη (Μίμη) αναφέρει ότι η πεθερά της και μητέρα του Ν. Ζαχαριάδη, Ερατώ τής είχε πει ότι ο Νίκος γεννήθηκε στην Αδριανούπολη (26/128).

Όπως όμως γράφει ο Πέτρος Ανταίος: «Σε όλα, όμως, τα σοβιετικά ντοκουμέντα του που διασώθηκαν¹ και τα οποία εκδόθηκαν, βέβαια, με στοιχεία που έδινε ο ίδιος, καθώς και στη *Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια* (έκδοση 1952), αναφέρεται ως τόπος γέννησής του η Προύσα της Μικράς Ασίας. Γιατί αποφάσισε ο Ζαχαριάδης, ζώντας στη Σοβιετική Ένωση, να δηλώνει ως τόπο γέννησής του την Προύσα, αφού ο ίδιος δήλωνε στην Αθήνα την Αδριανούπολη; Αλλά οι πόλεις, που καμιά τους βέβαια δεν «ερίζει»,² δεν περιορίζονται σ' αυτές. Ως τρίτη πόλη, δηλωμένη και αυτή από τον ίδιο τον Ζαχαριάδη ως τόπος γέννησής του, αναφέρεται η Νικομήδεια» (26/149). Το θέμα ότι ο ίδιος ο Ζαχαριάδης έχει δηλώσει τη Νικομήδεια ως γενέτειρά του, το πραγματεύεται ο Περικλής Ροδάκης, επικαλούμενος εδώ ένα άγνωστο –εφόσον υπάρχει– ντοκουμέντο του οποίου πιθανόν να έλαβε γνώση κάνοντας την έρευνά του: «Στην αυτοβιογραφία του που έχει καταθέσει στα αρχεία του ΚΚΕ, αποφεύγει με επιμονή να κάνει αναφορά σ' αυτή την περίοδο. Το μόνο που έχει πει ο ίδιος είναι ότι γεννήθηκε στη Νικομήδεια της Μ. Ασίας στις 25/4/1903 και πως ο πατέρας του ήταν ο αντιπρόσωπος του αυστριακού μονοπωλίου καπνού. Ούτε το όνομα του πατέρα του αναγράφει!» (7/7). Κατά τον Π. Ανταίο: «Οι φιλύποπτοι αντίπαλοί του θεωρούν ότι και στην περίπτωση αυτή εκδηλώνεται μια συνειδητή προσπάθεια του Ζαχαριάδη να συσκοτίσει, ενδεχομένως, την έρευνα στις οικογενειακές του ρίζες» (26/149). Κατά τον Π. Ροδάκη: «Ο Ν. Ζαχαριάδης, από την άφιξή του τουλάχιστον στην Ελλάδα, προσπαθεί επίμονα να δημιουργήσει έναν θρύλο γύρω του. Η μυστικοπάθειά του τον σπρώχνει ενστικτώδιστα προς αυτή την κατεύθυνση. Ποτέ του δεν μίλησε για την οικογένειά του και τα παιδικά του χρόνια» (7/7). Έρχεται όμως η παρούσα έρευνα με τα στοιχεία που παραθέτει να πληροφορήσει τον αναγνώστη σχετικά με την οικογενειακή του κατάσταση.

Ο Ελ. Σταυρίδης υπαινίσσεται ευθέως πολιτικά κίνητρα για τον προσδιορισμό της γενέτειράς του: «Η μεγάλη μάζα του Κ.Κ.Ε. τον φέρει ως Αδριανουπολίτην. Είναι η συμφερωτέρα εκδοχή πολιτικώς, διότι ουδείς δύναται ν' αμφισβητήσει την ελληνικότητα της Αδριανουπόλεως και συνεπώς την ελληνικήν καταγωγήν του Στάλιν της Ελλάδος» (1/476). Κατά τον Ελ. Σταυρίδη δηλαδή, ο οποίος κατάγεται από την Α.

Θράκη (Σηλυβρία), θα μπορούσε να μπει ζήτημα ελληνικής καταγωγής του Ζαχαριάδη, αν υπήρχε παραδοχή ότι γεννήθηκε σε άλλη πόλη. Έτσι λοιπόν, η καταγωγή γίνεται ζήτημα παραδοχής, με κριτήρια που δεν καθορίζονται αντικειμενικά. Ο Π. Ανταίος δίνει την εξήγηση ότι αναφέρονται πολλοί τόποι ως γενέτειρες του Ζαχαριάδη, επειδή ο πατέρας του έπαιρνε συχνές μεταθέσεις (15, 26/150).

Το έντυπο *Ο Κομμουνισμός εν Ελλάδι*, που εξέδωσε το 1937, επί δικτατορίας Μεταξά, η Εθνική Εταιρεία με τις ευλογίες του καθεστώτος, αναφέρεται στον Ν. Ζαχαριάδη ως «τον πράκτορα αυτόν, που γεννημένος και μεγαλωμένος σ' ένα μικρό χωριό του Πόντου, εκεί κοντά στα σοβιετικά σύνορα, έθελξε η κοσμοχλασιά της γειτονικής χώρας, που η απήχησίς της με χίλιους τρόπους έφτανε ως το χωριό του»(27/11). Τον θεωρούσαν Πόντιο, αν και η Χωροφυλακή στον πρώτο φάκελο που του έφτιαξε το 1925, με αριθμό 276/25, και τον οποίο δημοσιεύουμε παρακάτω, αναφέρει ως τόπο γέννησής του τη Θράκη.

Αλλά και όσον αφορά την ημερομηνία γέννησής του, άλλοτε φέρεται να έχει γεννηθεί «στα 1902» (24) και μάλιστα «στις 17 Απριλίου 1902» (13/162), άλλοτε «στις 25-4-1903» (2/11, 7/7, 10/9, 18), άλλοτε «τον Απρίλη του 1903» (3/89, 4/9, 5/7, 6/16, 8/93), άλλοτε «στις 27-4-1903» (15, 16, 18, 20/190, 23/606, 25/19). Η διαφορά των δεκατριών ημερών μεταξύ παλαιού και νέου ημερολογίου δεν εξηγεί με επάρκεια αυτές τις αποκλίσεις.

Σύμφωνα με στοιχεία από τον απόρρητο φάκελο 5255 της Γενικής Ασφάλειας Αθηνών του Ν. Ζαχαριάδη που παραθέτει ο Α. Χατζηαναστασίου, είναι «Κλάσεως 1923», επομένως θεωρείται ότι γεννήθηκε το 1903. Αναφέρεται ακόμη ότι «Δεν υπηρέτησεν εις τον στρατόν. Έλαβεν όμως προσωρινόν απολυτήριον αγυμνάστου το 1926 από το Γ' Σώμα Στρατού. Ανάστημα 1,72» (28/14-8-1955).

2. Η οικογένειά του

Το 1924 ήρθε και η οικογένειά του στην Ελλάδα (15, 16, 26/154), εκτός από τον πατέρα του ο οποίος ήρθε το 1927-1928 (23/607, 25/19).

2.1. Ο πατέρας του

Κατά την επίσημη άποψη: «Ο πατέρας του Παναγιώτης καταγόταν από τη Ρούμελη, είταν μικροαστικής καταγωγής, έβγαλε στην Πόλη τη Μεγάλη του Γένους Σχολή, δούλεψε μερικά χρόνια καπνεργάτης κι έπειτα έγινε υπάλληλος (πραγματογνώμονας καπνού) στο γαλλικό μονοπώλιο καπνών στην Τουρκία (Ρεζί), όπου και δούλεψε όλη του τη ζωή ώσπου διαλύθηκε η Εταιρεία αυτή στα 1926-27» (23/607).

Την άποψη αυτή περνάει και ο Γιώργης Σιάντος: «Γιός καπνεργάτη ο Ν. Ζαχαριά-